

Colecția Peceți II

MELENTINA BĂZGAN

Colecția Peceți II a fost preluată de la Biblioteca Academiei, cu acordul Academiei Române, în anul 1978. Ea cuprinde un număr de 610 unități arhivistice din anii 1263–1876. Cele 610 unități arhivistice conțin 680 documente, dintre care 70 sunt transumturi și 10 fragmente de pergamente și peceți.

Majoritatea documentelor (587) sunt scrise pe pergament, care a fost suportul folosit curent în cancelariile Țărilor Române. Pergamentul a conservat în condiții bune conținutul documentelor, colecția cuprinzând 372 documente scrise în limba slavă, 225 în limba latină, 34 în limba greacă, 17 în limba germană, 9 în limba franceză medievală, 3 în limba cehă, câte unul în limbile polonă, italiană și rusă și 2 documente bilingve.

Documentele provin în marea majoritate din cancelariile celor trei Țări Române: 361 din Moldova (dintre care 66 documente sunt din cancelaria domnului Ștefan cel Mare), 32 din Țara Românească și 30 din Transilvania. Există de asemenea documente emise în cancelaria Imperiului austriac (38), a Regatului ungar (27), cele mai multe provenind de la Matei Corvin, a Rusiei (2), a Poloniei (2), a Statului papal (4) și a Patriarhiei ortodoxe din Constantinopol (33).

Importanța documentelor din această colecție este binecunoscută, ele oferind informații care contribuie la studiul, uneori până la amănunt, evoluției vieții economice, politice, sociale și culturale a statelor feudale românești, a organizării teritorial administrative, militare, a normelor juridice proprii.

Având în vedere faptul că pământul era în perioada feudalismului baza existenței umane și că domnia era instanța supremă în statele românești, nu e de mirare că majoritatea documentelor colecției cuprind informații despre vânzări, cumpărări și schimburi de sate, moșii, munți, vii, prisăci, locuși de fânaș, păduri, animale etc., confirmate și reconfirmate de domnie. Deosebite prin formă și conținut sunt documentele prin care domnii au acordat proprietăți, privilegiile noi sau au confirmat vechi privilegiile mitropoliilor, episcopiiilor, bisericilor și mănăstirilor.

Preocuparea domniei de a-și asigura sprijinul instituțiilor ecleziastice este dovedită prin marea frecvență a documentelor de danie către acestea pe tot parcursul perioadei feudale. Daniile domnești, mai ales cele din Moldova și Țara Românească, s-au extins și asupra instituțiilor ecleziastice de la sud de Dunăre, cărora domnii și marii feudali le-au închinat mănăstiri, sate, le-au stabilit venituri anuale și daruri bănești. Astfel, la 1615 mai 19, Radu Mihnea, domnul Țării Românești¹, închina mănăstirea Stănești metoh Patriarhiei din Alexandria, iar la

1 Arh. St. Buc., colecția Peceți II, nr. 184.

1785 Mihai Suțu, domnul Țării Românești ², asigura aplicarea dispozițiilor testamentale ale lui Dimitrie Papazoglu, care stabilise o sumă de bani anual școlii și Mănăstirii Sf. Ioan Teologul din insula Patmos.

Informații privind activitățile meșteșugărești, comerciale și organizarea în bresle pot fi urmărite cu preponderență în documentele transilvănene. Important în studiul schimburilor comerciale dinte Moldova și Transilvania este hrisovul lui Alexandru, domnul Moldovei, din 1452 august 12, prin care aceasta confirmă „tuturor brașovenilor, tuturor negustorilor pentru aceea ca să aibă de la noi acea lege și acel drept pe care l-au avut de la bunicul nostru, Alexandru voievod. Când vor veni cu marfă în țara noastră să vină cu bună voie cu marfa lor ce vor avea...” ³.

Pentru a-și asigura sprijinul maselor largi în favoarea consolidării puterii centrale și în lupta pentru apărarea independenței țării, domnii au acordat boierilor și țăranilor dăni pentru „slujbă dreaptă și credincioasă” și au sprijinit întemeierea de sate în „pustie”. La 1559 aprilie 14, Alexandru Lăpușeanu, domnul Moldovei, dăruia unor frați un loc din pustie „iar hotarul acestui loc să fie cât poate «să trăiască» un sat îndestul și cu 40 de case” ⁴.

Documentele colecției oferă posibilitatea studierii dărilor în perioada feudală, a cuantumului acestora, a scutiților de dări față de feudali sau față de stat ⁵, a evoluției circulației monetare pe teritoriul statelor românești, precum și a unor aspecte ale vieții sociale. Importante pentru ultima problemă sunt documentele care arată lupta țăranilor pentru răscumpărarea din rumânia impusă de Mihai Viteazul, domnul Țării Românești. La 1608 mai 19, se spune că unii săteni din Făurești „s-au ridicat toți sătenii de un venit la pără înaintea lui Mihail vodă la Belgrad când era crai” ⁶, iar la 1615 februarie 2 Radu Mihnea, domnul Țării românești, elibera din rumânie pe sătenii din Caraula, care atunci „când a fost în zilele domniei răposatului Mihail vovod însuși a cotropit acest sat cu multe năpăști de biruri, pe care le-a pus în spinarea lor de le-a luat ocina lor toată și i-a vecinit fără voia lor” ⁷.

Viața politică caracteristică societății feudale românești este punctată în diferitele ei aspecte. Date privind înființarea statelor feudale românești găsim în documentul din 1353 mai 14, care amintește de „pământurile sau moșiile voievodului Bogdan” ⁸ de la Cuhnea (Maramureș). La 1365 februarie 2, regele Ungariei Ludovic I de Anjou ⁹ dăruia voievodului Balc și fraților lui moșiile Cuhnea „trecută în mâinile noastre regești de la voievodul Bogdan ¹⁰ și fiii săi, necredincioși învederați ai noștri pentru blestemata lor vină de necredință din aceea că acel Bogdan și fiii săi.... plecând pe ascuns din zisul nostru regat al Ungariei în sus pomenita noastră țară moldovenească, uneltesc să o păstreze spre paguba maiestății noastre”, iar la 26 septembrie 1365 același rege ungar amintea de pecetea regelui Carol Robert „pierdută printr-o întâmplare ¹¹ în Țara Românească” ¹².

² Ibidem, nr. 367.

³ Ibidem, nr. 8.

⁴ Ibidem, nr. 281.

⁵ Ibidem, nr. 238.

⁶ Ibidem, nr. 75.

⁷ Ibidem, nr. 373.

⁸ Ibidem, nr. 539.

⁹ Ibidem, nr. 317.

¹⁰ Este vorba de Bogdan I, domn al Moldovei între anii 1359–1365.

¹¹ Se referă la bătălia zisă, în mod total eronat, de la „Posada” din 9–12 noiembrie 1330.

¹² Arh. St. Buc., colecția Peceti II, nr. 539.

Colecția cuprinde și documente care arată atitudinea domnilor față de acțiunile îndreptate împotriva lor de boieri sau de unii pretendenți la tron. La 1493 martie 15, Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, dăruia lui Petrica comis un sat pierdut de Avram vistier „pentru hiclentie, când a fugit de la noi în țara Lituaniei”¹³, la 1532 martie 26, Petru Rareș, domnul Moldovei, dăruia lui Dragotă șetrar o parte de sat „pe care a pierdut-o în hiclentie Birtalan”¹⁴, la 1546 (mai-iunie) același domn dăruia Mănăstirea Voroneț un sat care „a fost al lui Sacuianul fost ceașnic și l-a pierdut în hiclentie, când a ridicat și cu alți lotri pe un lotru asupra capului nepotului de frate al domniei mele Ștefan voievod cel Tânăr”¹⁵. La 1547 aprilie 15, Iliăș, domnul Moldovei, dăruia lui Nicoară, paharnicul doamnei, un sat care „a fost al lui Ieremia fost humelnic și al nepoților lui, și l-au pierdut acest sat în hiclentie”¹⁶, iar în 1623 februarie 28 Ștefan Tomșa, domnul Moldovei, întărea lui Sacotă medelnicer un sat care a fost „al lui Ionașco Bolea, vornic de gloată, și l-a pierdut în hiclentie când s-a ridicat cu Constantin voievod¹⁷ și cu alți pribegi ca și el și cu mulțime de leși și cazaci asupra domniei mele și asupra țării domniei mele și mare război au făcut cu domnia mea la râul Jijia”¹⁸.

Informații privind atacurile și jafurile turcești și tătărești pot fi găsite și în documentele acestei colecții. La 1546 iunie 22, Petru Rareș domnul Moldovei, întărea Teclei o proprietate deoarece „acest privilegiu ea l-a pierdut când însuși împăratul turcesc¹⁹ și cu puterile lui și cu tătarii au prădat țara noastră până la Suceava”²⁰; la 1569 iulie 9 Bogdan domnul Moldovei întărea fiilor lui Ștefan un privilegiu „care a pierdut atunci când s-a închis Dispot în cetatea Sucevei²¹ și când a venit Laski²² a doua oară până la Cernăuți”²³; la 1579 mai 23 Petru Șchiopul domnul Moldovei întărea o proprietate deoarece „acest uric l-a pierdut, de tătari, în zilele lui Ion voievod²⁴, când însuși Ion voievod a pierit”²⁵. La 1583 aprilie 12 același domn întărea mănăstirii Socola un privilegiu pe care acesta l-a „pierdut în zilele lui Ion voievod când au prădat turcii și tătarii toată țara noastră”²⁶; la 1598 aprilie 15 Ieremia Movilă domnul Moldovei întărea un privilegiu deoarece „acest uric s-a stricat și a putrezit în pământ atunci când s-a ridicat hanul cu toată puterea sa asupra țării Moldovei și voia să pună pașă în țara Moldovei”²⁷, iar în

¹³ Ibidem, nr. 147.

¹⁴ Ibidem, nr. 178.

¹⁵ Ibidem, nr. 37.

¹⁶ Ibidem, nr. 218.

¹⁷ Constantin Movilă, domn al Moldovei între 1607–1611, încearcă, cu ajutorul polonilor și al marilor boieri moldoveni, să reocupe tronul în vara anului 1612. Sunt învinși de armata lui Ștefan Tomșa al II-lea la Cornu lui Sas, în data de 23 iulie 1612.

¹⁸ Arh. St. Buc., colecția Peceți II, nr. 66.

¹⁹ Este vorba de sultanul otoman Soliman I Magnificul care, însoțit de o armată numeroasă și de tătari, a întreprins marea sa expediție în Moldova în august–septembrie 1538.

²⁰ Arh. St. Buc., colecția Peceți II, nr. 81.

²¹ În toamna anului 1563, domnul Moldovei Despot Vodă se închide în cetatea Sucevei în fața complotului boierilor care-l sprijineau pe hatmanul Ștefan Tomșa.

²² Dimitrie Wiszniewiecki, descendent al lui Ștefan cel Mare, a încercat în 1563, de două ori să preia tronul Moldovei.

²³ Arh. St. Buc., colecția Peceți II, nr. 219.

²⁴ Este vorba de expediția turco-tătară din vara anului 1574 împotriva domnului Moldovei Ioan Vodă cel Cumplit (sau cel Viteaz), care a fost omorât după bătălia de la Roșcani, din 14 iunie 1574.

²⁵ Arh. St. Buc., colecția Peceți II, nr. 222.

²⁶ Ibidem, nr. 233.

²⁷ Ibidem, nr. 60.

1618 martie 30 Radu Mihnea domnul Moldovei întărea o proprietate care „a rămas acest sat pustiu și a stat pustiu 25 ani pentru că este la marginea țării și este în drumul păgânilor tătari“²⁸.

Important în studiul acțiunilor antigrecești din prima jumătate a secolului al XVII-lea este hrisovul din 1631 iulie 15, prin care Leon Tomșa, domnul Țării Românești, „pentru niște lucrure și obiceiuri rele ce au fost adaos de oameni striinți în țara domniei mele care obiceiure nimenile nu le-au mai putut obicni căci văzând că suntu de mare pagubă țerei... socotit domnia mea, dempreună cu tot sfatul țerei... și am scos acei greci striini de în afară ca pe niște neprieteni țerei fiind“²⁹. În cadrul aceluiași măsuri antigrecești, la 6 martie 1628, Alexandru Ilieș, domnul Țării Românești, lasă Mănăstirea Snagov după „obiceiul ei“ și nu o închina vicăieri, „căci este de ajuns cât au săturat cei de mai înainte domni Muntele Sfânt și ...te locuri cu metohuri din mănăstirile țării“³⁰.

Majoritatea documentelor emise în cancerariile domnilor din Țara Românească și Moldova cuprinde, la martori, sfatul domnesc. Studiul acestora oferă posibilitatea cunoașterii componenței acestei instituții, pe ani, și sesizarea schimbărilor intervenite din diferite motive.

Colecția Peceți II cuprinde și un număr de 8 documente false. Documentul din 1479 martie 9, atribuit cancerariei lui Ștefan cel Mare domnul Moldovei³¹, și documentul din 1574 aprilie 15 atribuit cancerariei lui Petru Rareș, domnul Moldovei³², la acea dată mort, au un scris mai mare și mai masiv decât cel caracteristic perioadei atribuite, fiind evident create mult mai târziu.

Importante pentru modul în care au fost confecționate, sub aspectul formei și conținutului³³, sunt 4 documente false din care 3 sunt atribuite cancelariei lui Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, toate din anul 1470³⁴, și unul cancelariei lui Radu Mihnea, domnul Moldovei, din 1617 august 3³⁵. Documentul din 1554 aprilie 20³⁶, atribuit cancelariei lui Alexandru Lăpușeanu, domnul Moldovei, este un palimpsest, iar documentul din 1610 decembrie 7³⁷, atribuit cancelariei lui Constantin Movilă, domnul Moldovei, este un fals evident după limbă, grafie, formular diplomatic, iar o însemnare de pe verso artă că la o judecată în divan a fost constatat falsul și a fost „spart“.

Documentele colecției pot fi cercetate și din punct de vedere al elementelor constitutive propriu actelor³⁸, caractere externe – pergament, hârtie, format, dimensiune, plicatură, cerneală, vopsea, grafie, cât și al caracterelor interne – limbă, ortografie, formular, diplomatic, subscriere autografă și neautografă, peceti etc.

Colecția cuprinde și documente ornate, mai ales cele din Țara Românească și Transilvania, din care unele doar în chinovar și aur, altele în culori variate. Majoritatea documentelor au ornat numai inițiala, invocația simbolică și monograma domnească, dar și documente cu miniaturi bogate și frumoase și cu reprezentări de steme nobiliare, blazoane etc.

²⁸ Ibidem, nr. 377.

²⁹ Ibidem, nr. 185.

³⁰ Ibidem, nr. 76.

³¹ Ibidem, nr. 194.

³² Ibidem, nr. 38.

³³ *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. II, București, 1976, p. 425–426 (În continuare se va cita D.R.H.).

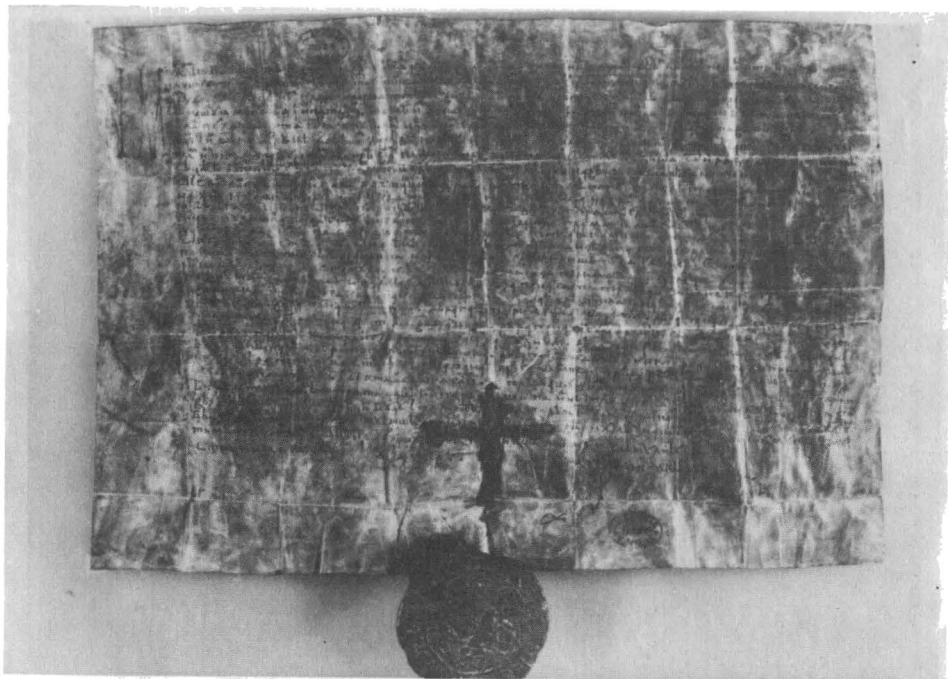
³⁴ Arh. St. Buc., colecția Peceți II, nr. 244, 245, 290.

³⁵ Ibidem, nr. 534.

³⁶ Ibidem, nr. 42.

³⁷ Ibidem, nr. 62.

³⁸ *Vezi Documente privind istoria României*, Introducere, vol. II, București, 1956, p. 47–160.

Cartea lui Ștefan cel Mare, vv. Moldovei, din 1470 (6978)

Deosebit de importante sunt și pecețile documentelor atârinate în partea de jos a acestora prin șnururi din mătase sau din fire metalice (aur sau argint). Există documente cu mai multe peceți (cosigilate) dintre care 5 aparțin cancelariei lui Ștefan cel Mare, domnul Moldovei³⁹, 2 cancelariei lui Iancu de Hunedoara, în calitate de guvernator al Ungariei⁴⁰, iar restul unor cancelarii străine⁴¹.

Colecția cuprinde și un document pe care, pe același suport, Petru Șchiopul, domnul Moldovei, la 1590 ianuarie 28, și Ieremia Movilă domnul Moldovei, la 1597 iunie 6, întăresc o proprietate pivnicierului Toader Bașotă. Documentul este sigilat o singură dată, în cancelaria celui de al doilea domn, la 1597⁴².

După materialul folosit la confecționarea peceților, deosebim sigilii imprimate în ceară protejate în capsule (căuș) de ceară, sigilii în ceară în capsule de lemn sau metalice și sigilii în metal – bule din plumb. Acestea din urmă au fost atârinate la documentele emise de Patriarhia ortodoxă din Constantinopol. Capsulele metalice sunt frumos ornate, dar există și un document emis în cancelaria lui Radu Leon, domnul Țării Românești, care are sigiliul imprimat într-o capsulă de ceară frumos ornată⁴³.

După mărimea sigiliilor imprimate întâlnim, în Moldova, și Țara Românească, sigilii mici cum sunt cel al lui Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, din

³⁹ Arh. St. Buc., colecția Peceți II, nr. 127, 204, 216, 243, 545.

⁴⁰ Ibidem, nr. 433, 445.

⁴¹ Ibidem, nr. 524, 525, 550, 554.

⁴² Ibidem, nr. 286.

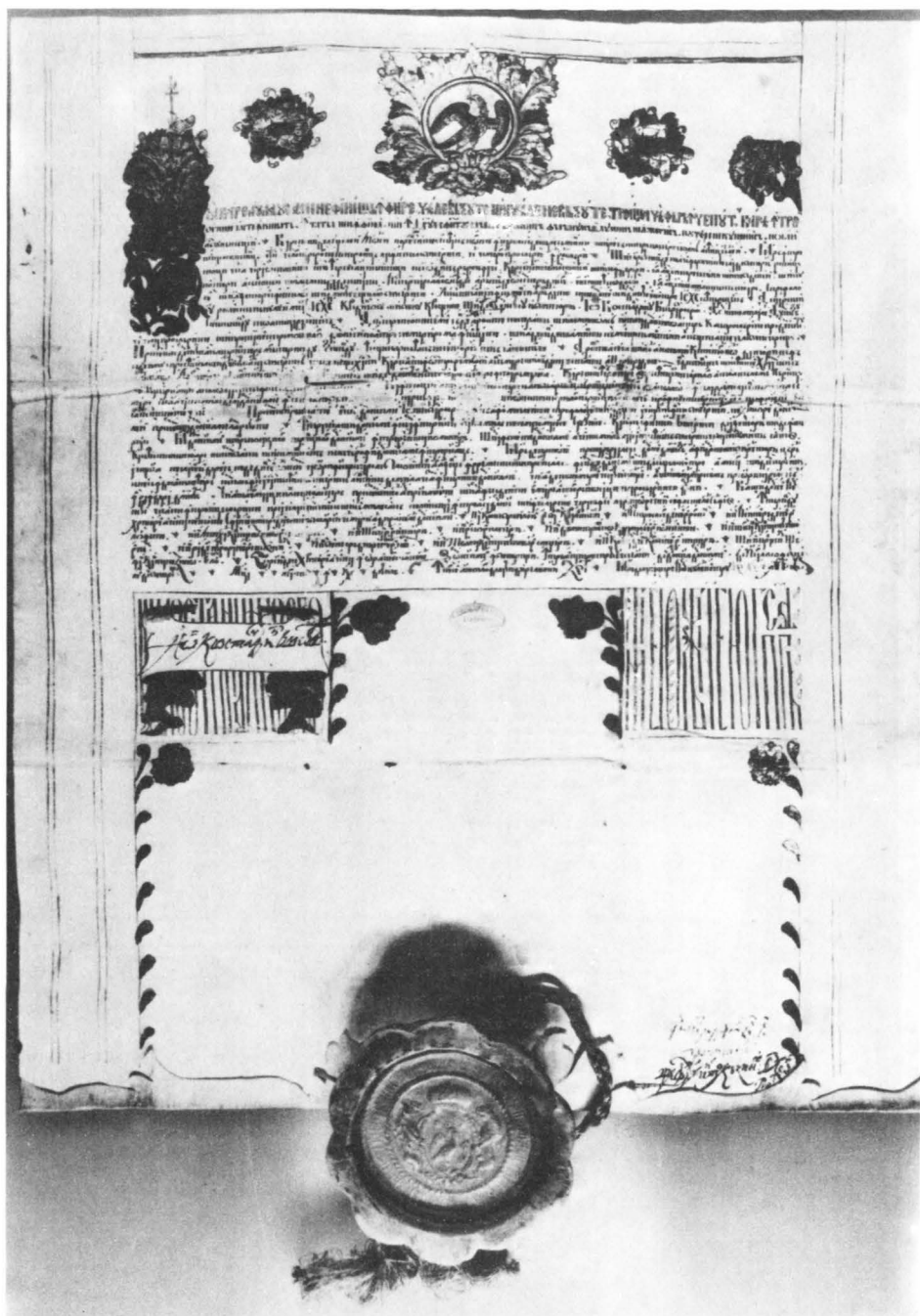
⁴³ Ibidem, nr. 189.

Cartea lui Radu Mihnea. vv. Țării Românești. din 1614 (7122) ianuarie 27

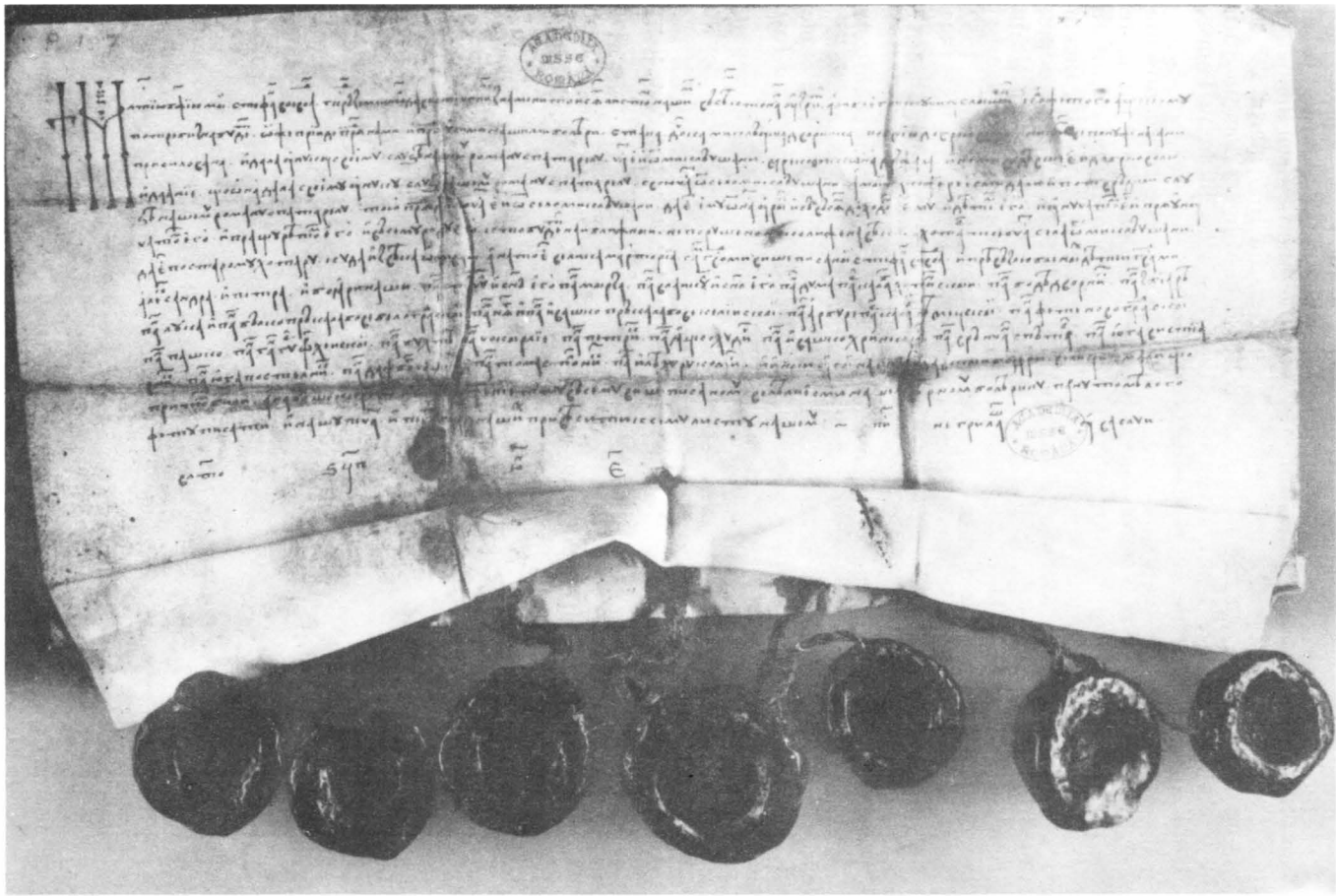

Cartea lui Radu Leon. vv. Țării Românești. din 1668 (7176). mai 20

Cartea lui Constantin Brâncoveanu, vv. Țării Românești, din 1702

Cartea lui Ștefan cel Mare nr. Moldovei, din 1472 (6980)

1468 septembrie 24, cu diametrul de 2.5 cm⁴⁴, și cel al lui Radu Leon, domnul Țării Românești, din 1667 mai 5, cu diametrul de 3.5 cm⁴⁵, sigilii mijlocii cum sunt cel al lui Șerban Cantacozino, domnul Țării Românești, din 1689 martie 6, cu diametrul de 5 cm⁴⁶, și cel al lui Antonie Ruset, domnul Moldovei, din 1677 martie 29, cu diametrul de 6 cm⁴⁷ și sigilii mari cum sunt cel al lui Radu Mihnea, domnul Țării Românești, din 1614 ianuarie 27, cu diametrul de 10 cm⁴⁸ și cel al lui Leon Tomșa, domnul Moldovei, din 1631 iulie 15, cu diametrul de 9.5 cm⁴⁹.

Valoarea istorică a documentelor din această colecție este binecunoscută cercetătorilor. Ele au fost publicate și în corpusurile naționale de documente *Documente privind istoria României (D. I. R)* și *Documenta Romaniae Historica (D. R. H.)*. Raportând colecția Peciți II la aceste publicații, facem cunoscut că documentul din 1495 martie 17⁵⁰, publicat în D.R.H.⁵¹ după o copie, se află în original în această colecție. Și alte documente aflate în colecție în original au fost publicate în D.I.R. după copii, uneori incomplete, traduceri și rezumate, precum documentele din: 1545 aprilie⁵², 1546 mai⁵³, 1548 aprilie⁵⁴, 1552 aprilie 11⁵⁵, 1554 martie 2⁵⁶, 1554 martie 20⁵⁷, 1569 iulie 28⁵⁸, 1579 aprilie 15⁵⁹, 1583 aprilie 12⁶⁰, 1588 aprilie 13⁶¹, 1598 martie 30⁶², 1598 aprilie 10⁶³, 1598 mai 6⁶⁴, 1617 martie 2⁶⁵, 1617 martie 8⁶⁶, 1617 martie 18⁶⁷ și 1617 martie 19⁶⁸.

Colecția cuprinde și documente nepublicate în aceste corpusuri, precum cele din : 1529 martie 24⁶⁹, 1546 mai 17⁷⁰, 1569 iunie 30⁷¹, 1586 martie 11⁷², 1587 aprilie 7⁷³, 1592 februarie 8⁷⁴, 1569 aprilie 20⁷⁵, 1600 martie 4⁷⁶, 1605 decembrie 20⁷⁷, 1607 iunie 22⁷⁸, 1615 august 1⁷⁹, 1617 aprilie 9⁸⁰. Multe dintre aceste documente au fost preluate după apariția *D.I.R.*

44 Ibidem. nr. 236.

45 Ibidem. nr. 371.

46 Ibidem. nr. 413.

47 Ibidem. nr. 302.

48 Ibidem. nr. 238.

49 Ibidem. nr. 185.

50 Ibidem. nr. 405.

51 *D.R.H.*, A., Moldova, vol. III, București, 1979, p. 341–343.

52 *Arh. St. Buc.*, colecția Peciți II, nr. 574.

53 Ibidem. nr. 577.

54 Ibidem. nr. 495.

55 Ibidem. nr. 578.

56 Ibidem. nr. 576.

57 Ibidem. nr. 406.

58 Ibidem. nr. 594.

59 Ibidem. nr. 417.

60 Ibidem. nr. 481.

61 Ibidem. nr. 383.

62 Ibidem. nr. 479.

63 Ibidem. nr. 401.

64 Ibidem. nr. 386.

65 Ibidem. nr. 548.

66 Ibidem. nr. 579.

67 Ibidem. nr. 567.

68 Ibidem. nr. 467.

69 Ibidem. nr. 590.

70 Ibidem. nr. 616.

71 Ibidem. nr. 408.

72 Ibidem. nr. 202.

73 Ibidem. nr. 558.

74 Ibidem. nr. 400.

75 Ibidem. nr. 543.

76 Ibidem. nr. 102.

77 Ibidem. nr. 437.

78 Ibidem. nr. 617.

79 Ibidem. nr. 609.

80 Ibidem. nr. 544.